

לקוטי ארץ-ישראל

במאמר זה קובצו פסקאות מכת"ק של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל הקשורות לא"י שלא פורסמו עד כה. אין פסקאות אלו באות לבטא את מכלול משנתו של הרב על א"י, כי אם להוסיף נדבך נוסף בהבנת ערכה של א"י.

כמו כן הובאו מספר קריאות ומכתבים, שפורסמו במקומות שונים, וקובצו כאן.

א. ליקוטים מעין אי"ה.

ב. לקוטים על עניני א"י.

ג. קריאות ומכתבים.

א

ליקוטים מעין אי"ה על א"י

תניא רשב"י אומר ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנם כ"א ע"י יסורין ואלו הן תורה וא"י ועוה"ב. (ברכות ה.).

יש מעלות שהם בטבע האדם לפי שורש יצירתו כאשר הוא אדם להשיגן, וכיון שהן שוים לטבע א"י יסורין כדי לזכות אליהן. אמנם לזכות למעלה שהיא חוץ לטבע, ולמעלה מן הטבע, אין כוחות הגוף שהם טבעיים מוכנים לזה כ"א ע"י יסורין, כענין הנבואה שכשהיתה חלה היו אבריהם מתפרקים כמו שביאר הרמב"ם ביסוה"ת וכמו שהפסוקים מורים בדניאל ועוד במקומות רבים. והכל מפני שהנבואה היא מעלה עליונה חוץ לטבע, אין הגוף הטבעי מקבלה כ"א ע"י יסורים, שיותש חילו וישבר. ע"כ אלו הג' מעלות הן כולן למעלה מן הטבע. והנה האדם מורכב משכל, גוף, ונפש. ומצד שלשתן יוכל להיות לו מעלות שוות אל הטבע, וגם יוכל להתרומם מעל חוקי הטבע בשלשתן. וישראל הכינם הקב"ה שבג' אלה יתעלו מעל עניני הטבע. מצד השכל נתן להם התורה לרומם השלמת שכלם למעלה מכת הטבע. ומצד הגוף א"י, שהיא ארץ גופנית, ומ"מ יש בה כח קדושה סגולי למעלה מענין הטבע. ועוה"ב מצד הנפש לזכות למעלה עליונה גבוהה מן הטבע. ע"כ כולם לא נתנו כ"א ע"י יסורין.

היה ר' מאיר אומר ממשמע שנא' וערלתם ערלתו את פרינו איני יודע שעץ מאכל הוא, אלא מה ת"ל עץ מאכל, להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה, ואיזהו זה הפלפלין, ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה, וללמדך שאין א"י חסרה כלום שנאמר ארץ אשר לא כמסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. (ברכות לו:)

עיקר הדבר הוא להורות שהמעלה השלמה שישראל ראויים לזכות בה ע"י א"י שיהיו במדרגה כזאת שלא די שקנינים של עושר ומותרות לא יזיקו להם לשלימותם הרוחנית האמיתית, כ"א יוסיפו ע"י אומץ

משפחה יגדל הרושם כנולד מהם. ובאשר כפי הרגיל בהקפדה של נשואי כהן לכהנת יודמן ע"פ רוב הנשואים מבני משפחה אחת, והוא עלה יפה עד שרבים התמידו בדבר, והוא אות נאמן על מצב שלימות הגוף והנפש, שבא רק לרגלי הדרכה ישרה הבאה מדרכה של תורה שהיא עץ חיים למחזיקים בה. אמנם חיים כאלה שמביאים להשלמת המעלות הנפשיות באופן מעולה כזה עד שמביא תכלית בריאות הגוף והנפש בכללות העם לדורותיו א"א לישראל לזכות כ"א בהיותו נטוע בארץ ד' המיוחדת לו לפי סגולתו העליונה. אבל בארץ נכריה א"א שתצא סגולה כזאת כפועל, ע"כ מקרים כאלה נעשים נמנעות. ובדקו רכנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו כו' ואע"ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני, ופעולות הנפשיות שמיוחדות לכהנים בטבעם להיות בעלי רגש חם, שאם לא ילכו אליו שלימות גדולה וחינוך מתוקן מאד היו ממנו תוצאות להפרעת שלום של חיי המשפחה, ודאי ניכר ביותר בכהנים בכהנים מבבנות שאין להן כח הכהונה, ומסתמא כללות סגולותיהן כולן חלושות בהן. ע"כ גם בהמצא המחזה הזה ביקרת מציאותו לא נמצא כ"א בבית כהנות ולא בכהנים עצמם, כי לב רגו בחוץ לארץ הוא דכתיב, אבל אה"ק היא מוסיפה בקדושתה חן וכבוד ושלום ואשר על יושביה, שגורם לחיי המשפחה לעלות במעלת התן והתפארת להצלחת הגוי כולו, ולמרבה הברכה והשלום.

רבין ואבבי הוו קאזלי באורחא, קדמיה חמרא דרבין לדאביי ולא א"ל נזיל מר, אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גם ליה דעתיח. (ברכות מז.)

מפני שיש לארץ ישראל היתרון שאיורה מתכים, כי התורה בהכרתה הפנימית ראוי שתהיה ניכרת לאמתתה רק בא"י, מפני ששם היא ראויה להתקיים כצורתה בכל פרטיה. אבל בחו"ל לעומת א"י כל קיום התורה והמצוות הוא רק בערך ציונים כדחו"ל בספרי ודברי הרמב"ן בזה, שיסודה של תורה הוא בא"י. והנה יש יתרון בחכמה בכמות, דהיינו מי שלמד יותר, ואפילו חוץ לבקיאות גם בפלפול וסברא יש ג"כ ערך של כמות, הדברים שאפשר לאמרם בפה ולשון בדרכה של תורה, וזה אינו תלוי במקום. אמנם ההכרה הפנימית מתגדלת בטבע בא"י, מפני שהיא מקומה האמיתי. ויוכל המכיר רק להכיר בעצמו יתרון ההכרה, ע"כ יוכל היות שבלא כונה ירום לבבו בהכירו יתרונו שבא מצד קדושת הארץ. אבל כמתרעם ע"ז אמר, כיון שאינו יתרון שבא מצד מעלת האיש כשהוא לעצמו, כ"א מעלת המקום גורמת, אין ראוי לבקש מזה כבוד ויתרון, כי יתרון הכבוד ראוי שיביא התעוררות להיות מוסיף שלימות בדבר התלוי בבחירה. ע"כ כיון שמצד עמלה של תורה יגדל הת"ח שבתו"ל ממנו, רק לפי הקנינים הברורים שעל פיהם יקום דבר במשפט התורה ראוי לשקול ערך הכבוד.

אחרים אומרים, אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה עם הארץ. (ברכות מז.)

כי רק כשעיניו יחזו מוצא ההלכות מרחובות מכויעי כללותיהן או יבחין מתוך הפרטים עוצם כח הכללי, ומתוך בירור הכללים ויחושם החזק אל הפרטים יגלה כחם והודם של הפרטים איך כולם נתנו מרועה אחד. ועל כאלה נאמר "אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם, עברי בעמק הבכא מעין ישיחוהו, גם ברכות יעשה מורה, ילכו מחיל אל חיל, יראה אל אלהים בציון... ד' צבאות אשרי אדם בטח בך". וכלל מציאות היחש

בכללות האומה ע"י ביטול המרכז הלאומי היחודי, לא תסתפק בזה לבדו, והיא מוכרחת ג"כ לנפץ כל דבר הנושא עליו את יסודי המרכזיות העתיקות אפילו באופן פרטי. ע"כ הבתים הגדולים שתפסו מקום גדול בחיי האומה ומפני חשיבותם הם ממשיכים עליהם כח של מרכז, וממילא המשמעת הלאומית, ועי"ז ג"כ הצביון הלאומי הישן מתנחל באותו צביון ממש שהיה בעת התסן הלאומי, וממילא ממשיך עמו ג"כ את המגרעות הצפונות שעבורם גזרה ההשגחה האלהית לבלע את כל נאות יעקב, מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבזוים, הלא ד' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו, ע"כ מיום שחרכ ביהמ"ק נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיתרבו.

וא"ר יוחנן עתיד הקב"ה להחזירן לישובן, שנא' שיר המעלות לדוד הבוטחים בה' כהר ציון, מה הר ציון עתיד הקב"ה להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן.

כשנמצא באומה מרכז כללי, נחלש עי"ז כח המרכזים החלקיים. אמנם בביטול המרכז הכללי תופס כל מרכז פרטי מקום ביותר. בתיהם של צדיקים, עושי חסד וצדקה, שבגלות נעשו הם למרכזים גדולים באומה וגדולתם ניכרת ביותר, כאשר אין לנו מרכז עליון וכללי שיהיו בטלים לגביו. אמנם יש אופן נעלה בהנהגת האומה, שעם כל יתרון וחשיבות של המרכז הכללי והקיפו את כל עניני האומה, לפי רוב העושר הגשמי והרוחני ורוב תשואות החיים שיהיו במילואם בשוב ד' את שיבת ציון, יהיו ערכיהם של המרכזים הפרטיים ג"כ בתור מעלה גדולה וחשיבות נצחת, עד שע"י המרכז הגדול הכללי של המלכות וקדושת המקדש לא די שלא יגרע ערכם של נושאי ההוד בתועלתם הפרטית, כ"א ירבה הודם ותפארתם תהיה ניכרת ומורגשת מאד, כאשר חשיבות כל מרכז הוא לפי ערך רוב הפעולות הטובות שהוא פועל, ולפי מרבית הכשרון שיהיה באומה ובכל סעיפיה תהיינה הפעולות של המרכזים החלקיים גדולות ורבות מאד. ע"כ גדולה היא מאד ההבטחה שבתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירם לישובן, הבוטחים בד' כהר ציון, מה הר ציון עתיד הקב"ה להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירם לישובן. הבטחון הוא מוגדר כשנשלים את חק ההשתדלות במה שהוא בידינו, ומה שאין יכולת שלנו מגיעה לזה שם הוא מקום הבטחון, כי במקום שהיכולת מתגלה, חלילה להשתמש בבטחון, שאין זה בטחון כ"א הוללות ומסה כלפי מעלה. והנה עניני הפיזור של הגלות מגיעין לפעמים וכרוך לענין מורה כזה בנוגע למצב הכללי של האומה, עד שאזלת כל יכולת מהיטיב ומהגן את מצב האומה הכללי בידי אדם. ע"כ הבטחון בד' הוא מוכרח בנוגע לכללות קיום האומה והצלחתה הכללית. ע"כ אותן הבתים של צדיקים שהם המרכזים הפרטיים, אמנם לכל מעלתם בתור מרכזים פרטיים וחלקיים רק או הם תופסים את מקומם הראוי אם כל מגמתם ברצון ותקוה הוא רק להגיע לאושר הכלל כולו. ואם מצב הדברים מגיע שאין להם ע"ז כל יכולת, אבל תכונת נפשם היא דבקה עם ההצלחה הכללית, והם המצפים לישועה, והם בוטחים בד', וכיון שכל מעיינים הוא ברצונם הפנימי להגיע להצלחה הכללית של האומה, ממילא כשיזמין השם ית' סבות ודרכים שתהיה יד היכולת האנושית מגעת גם להתעסק בפועל בהצלחת כלל האומה, ודאי יהיו נכונים לזה כמו שהם נכונים בהתעסקות של ההצלחה החלקית. והבוטחים בד' כהר ציון לא ימוט לעולם ישב. התעודה הכללית ודאי דבר אלהינו יקום לעולם ותצא אל הפועל כבא עתה. או ישובו לישובן בתיהם של צדיקים, וכשם שהיו משמשים להצלחות פרטיות וחלקיות בהשתדלות ופועל, כן יהיו משתמשים בפעולות ממשיות והשתדלות בהצלחת הכלל כולו. וממעלת בוטחים בד' יבאו למעלת עבדי ד', בעבודת הקודש הכללית.

התחיל הוא מטמא והם מטהרין, הוא אוסר והם מתירים. הכריו עליהם אנשים הללו של שוא הם של תוהו הם. א"ל כבר כניית ואי אתה יכול לסתור, כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ. המעלה השלמה תגמר באיש שהוא ראוי לעמוד בראש האומה, לקבל דבריו ולהמשך אחר משפטי פיו, בשני דברים, בהיותו חכם גדול וכביר שכל שאו תזקה פרטית היא שכל דבריו אמת הם כמשפט. ועוד צריך לזה שיהי' בעל נפש קדושה כמעשיו ובמדותיו וברגשי לבו, שאו ראוי הוא להיות למופת וכדאי להמשך אחריו, הואיל ויצא דבר מפיו ראוי להוקיר ולכבד, כי מכבוד איש מעלה כזה ימשך הסיודור הטוב, הצדק והחסד באומה, ואין צריך כ"כ עם זה לדון על הפרטיות של אותו המשפט הפרטי, כי גדר גדול הוא לטובת האומה הנטיה לשמע לדברי גדולי עולם, שראוי להוקירם מצד קדושת דרכיהם. ונגד אלה שני הענינים היתה ההכרעה הקודמת. גדולת הדור שייכת לתורה וחכמה. תועלת יחש האבות בשימושם בביהמ"ק – יתרון המדות ואמונת הרות. ע"כ כשרצה לבטל ההמשכה אחריהם אמר ביחש חכמתם – של שוא הם, כי יסוד החכמה תלוי באמת ויושר, והשוא הוא הפכס. ונגד יתרון התכונה הנפשית, שראויה להיות מכובדת בהיותה מיושבת בצדק ומדות קדושות עד שראוי שתסכים האומה לשום מקום לדבריהם אפי' בדברים שאין בהם הכרעה ניצוחית של שכל, אמר – של תוהו הם, העדר סיודור ממשיך לב שראוי להיות לאבן פינה לדרכי אומה שלמה. הם אמנם אמרו לו דבר על אפניו. לענין המעלה השכלית שייך תואר בנין, כחכמה יבנה בית, כל חדר וחדר ע"פ משפטו ושימושו, כן סמיכת השמיעה למי שמוחזק חכם גדול מפני שכ"א מדבריו הוא אמת וצדק. ולענין המעלה המועילה להסכמת העם, להמשך אחרי בעלי נפשות קדושות ורמי ערך בצדקתם, שהוא כעין גדר לתוכן הקדושה וההנהגה הישרה של הכלל – כבר גדרת וא"א יכול לפרוץ.

א"ל מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים, א"ל מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל.

קדושים מאד המה כל פרטי ודקדוקי תורה, אשרי נזהר בהם ומקיימם באהבה, ואוי לו למי שדש בעקביו אפילו דקדוק של מצוה קלה. אמנם שורש קדושת הפרטים צריכה להיות ניכרת מפני שהם ענפי הכלל, שהם באים ממנו ונמשכים אליו, והכלל שכל התורה כולה תלויה בו הוא קיום עם ד' בכל צביונו ותמימותו, שהוא אפשר דוקא בארץ ישראל. ע"כ באשר קדושת הזמנים היא היסוד של קיום התורה ועקריה, והוראה שלמה על נצחיותה, שהיא שולטת על הזמנים ואין הזמנים שולטים עליה, צריכה להיות שייכה לא"י, להורות כי אין אפשר לתוה"ק שתוכר בתור דת נפרדת מהתכלית של קיום האומה וגדולתה בכל צדדיה, ורק אז יושפע שפע קודש מהכלל אל הפרטים. אבל בהנטל היסוד, והצד המורה כלל התורה ונצחיותה יוקח מארץ חמדתינו לתו"ל, כאילו היה אפשר להכיר את התוה"ק בתור דת נפרדת ונבדלת מהיסוד העקרי של העמדת ישראל לעם לפני ד' ובארצו, מאין ישאבו הפרטים את כחם וקדושתם. וזה הראו לו בהיותם, למגדר מלתא, בלתי חשים על דיוקי הפרטים, אע"פ שאין שיעור לקדושתם ורוממות ערכם, אבל מקור הערך הזה הנשגב הוא בא רק מקדושת הכלל, מכח הלאומי המיוחד הישראלי התלוי בא"י.

א"ל והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל. א"ל הנח רי"ע שלא הניח כמותו בא"י

אם יסוד התורה הוא לדעת שמגמתה הכללית היא קיומם של ישראל והפרחתם בארץ ישראל, עפ"י כל

החיצונית מבלי העמקה וידיעה ברורה אל מוסד תורת ישראל ויכלו להביא ג"כ לבנין מובח בחו"ל, כשחכונת הנפש נוטה לקרבת ד' ע"י קרבנות וגנינה בכנור, הכל כתיביעה הפנימית מצד רגש הדאגה היחידית הדתית, מבלי הבין כי רק למעלה למעלה מכל אלה הפרטיות היא יסודה של תורתנו העומדת להאיר לכל העולם כולו באורן של ישראל, והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה. והתכונה העמוקה, שבזה יזכה כל יחיד את נפשו לפני קונו, היא מסתעפת רק מהצדקה הגדולה שיעשה עם ישראל ועם כל העולם כולו, בהעמדת ישראל לגוי איתן ע"פ כל סגולותיו שישבו אליו דוקא בארץ אבות, הנתונה למורשה לו בדבר ד' שיקום לעד. א"כ החלק שיש לכל אחד מישראל בד' אלהי ישראל הוא יוצא לאור רק ע"י ההשתתפות שיש לכל יחיד בעבודת ד' הפרטית שלו באשר היא נערכת ע"פ מדת הכלל כולו, שהיא עולה מכוונת להמטרה הכוללת והקדושה הזאת, אשר בהנתק תכלית התורה מעומק העצה הזאת שוב לא יוכר כל תכלית באותה ההבדלה הרבה של ישראל מעמים. ואותו החלק שיש אל הפרט בד' אלהי ישראל מצד מעשה ד' הגדול שיעשה ע"י העמדת ישראל לו לעם, לא יבנה כ"א בידיעה וקיום של התורה באמונה ותקוה לאומית נצחית, המתקשרת עם ברית ד' וארץ ד'. וכאשר הדעה הנעלה הזאת עם כל גדלה ועמקה היא מורשה קהלת יעקב, ע"פ הרגשה טבעית מקדושת אבות וברית ד' אשר אתנו, ע"כ התרגש מאד העם, ובכביה געו ואמרו חס ושלום, מרגישים אנו הפינה הגדולה הזאת, מרגישים אנו חבת לאומינו בכל לב ונפש, חלילה לנו להעתיק מגמת פנינו בעבודת ד' מהמטרה של רוממות קרן ישראל בארץ חמדתו להיות עם קדוש לד' ועומד לאור עולם עדי עד, יתברכו בו גוים ובו יתהללו, לזאת המטרה עולה כל רגשנו הישר והנאמן לתורת ד' אשר אתנו, יש לנו חלק באלהי ישראל.

וכל כך למה, משום שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים.

ציון וירושלים הם שמות מכווננים לעומת הסגולה הפנימית המציינת את ישראל בתור עם לבדד מתיחד בסגולותיו. ציון עולה למעלה לשם ולתפארת. ירושלים עיר הקודש, אליה ינהרו עמים רבים, על ידה יובא רוח ד' אשר על ישראל אל תוך עולמם הפנימי של איים רחוקים. והנה יסוד האמונה הוא, שאי אפשר לרוח ד' הכללי להתקיים בישראל ובעמים כ"א כשיהיה נשמר בישראל ע"פ התנאים המיוחדים להם, שהם כל ארצות התורה ופרטיה, שהם מקיימים את ישראל לעם בארצו ובצביונו. ע"כ מציון תצא תורה – פרטי דת ודין השייכים לישראל. דבר זה יעמיד החזון שיצא דבר ד' ע"פ רוח התורה בכללה מירושלים להיות לאור לכל העולם כולו. היחש שיש בין תורה לדבר ד' – פרטי התורה ורוח התורה, פרטי התורה המיוחדים לישראל עם רוח התורה שצריך להיות הולך מסוף העולם ועד סופו. יש בין עיבור שנים וקביעת החדשים, שיש בהם יחש הנערך בין ענין החמה של אוה"ע לענין הלכנה של ישראל. וכאשר שמירת צביונם של ישראל, שבזה כל קדושת התורה תלויה, ושמירת אור הגנוז בתורה לכל העולם כולו תלויים בהשימור הראוי, להיות התורה ניכרת ביתרונה האלהי, באשר היא תתייב בתור תורת חיים מלאה ענין להקים שם עם ד' על נחלתו לעולם, ומזה להמשיך את כל הגבולות הדרכים המקווים שאין להם קץ ולמעלתם קצבה, ע"כ המוריד ערכה של שמירת תוה"ק לערך דת פרטית, מסתפק ביושר הפרטי של האיש הפרטי ורגשי נפשו ע"פ מושגי האלהות, הוא מאבד הונה של תורה ומתיש כחן של ישראל. וצריך להחזיר הדבר על מכונו, למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנגה צדקה וישועתה כלפידי יבער. וראו גויים צדקך וכל מלכים כבודך – לענין רוח התורה, וקרא לך שם חדש אשר פי ד' יקבנו – לענין תורת ציון המיוחדת לך לפי צביונך, הדר קדושת מעלות הנפש שבך, מכשרונך העצמי וממורשת אבות, אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו.

ולמשכים היו הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל בית ד' אלהינו.

עמים הר יקראו, לבית ד'. ואברהם קראו הר, כהר ד' יראה, היינו הצד המשותף שיש לכל העמים כולם באורן של ישראל, כהר גבוה המושקף לכל. אבל יעקב קראו בית, שכבר יצאו מקרבו ההתייחדות של ישראל בערכם המובדל ומתבודד מן האומות. וישכן ישראל בטח ביד עין יעקב. כי לגבי ישראל צריך להיות ציון בית ד', כלומר מוגדרת במחיצות ומשומרת בגבולים, עד שאין צורך לרוח זר לשלוט בנו בפנימיות תרבותינו. כי כל טוב לא יחסר בתורת ד' תמימה להכשירנו לעם רם ונשא. ועם זה לרומם נפשנו ג"כ כתכונות יקרות המפתחות כשרונות הנפש לכל מדע והשכל והשליטה של רוחות של אומות אחרות בקרב בית יעקב היא כרקב לבית ישראל. וכבר ידענו מה שנמשך מהרעה מעת שפנו אל ילדי נכרים להשפיק בהם. אמנם אוה"ע הם יכירו את ערך רוח ד' השפוך על ישראל ויקלטו מרוחם אליהם, ע"כ לגביהם הנהו הר ד'. אבל בהכרח ערך הביכורים המשבח את יסוד עבודת האדמה המכשיר להתבצרות בפנימיות האומה ונתינת כח ההתחברות הפנימית רק מצד השיתופים הרוחניים הנעלים, היא נקודת ציון ששם התגלה הוד ד' והדרן, התכלית הנשגבת של אומה שלמה, המתאמצת להטביע עליה חיים של קדושת המעשים והמדות והדיעות, וכל העושר הרוחני הוא צפון בעצמותה הנשגבת, עד שתחת ההתחברות החומרית של יתר האומות היא מתחברת ע"י קשרים רוחניים קדושים. ומה תוכל השפעה של תרבות מאוה"ע לפעול עליה רק להותה חלילה. כי היא צריכה להטביע עליהם כחה הקדוש הרוחני ולא לקלוט ולהתלמד מהם. שודאי יביאו לה רק ירידה ולא עליה. אמנם עליה לה תהיה רק בהתחזקה במעוז הכחות הצפונים בעצמה, להגדילים ולהאדירים, ובוזה תהיה אדירה לעצמה. וממילא תימשך תועלתה הכללית המשותפת לכל האדם. קומו ונעלה היה אומר ועלייתנו תהיה ציון שהיא בית ד' אלהינו, לא הר ד' לנו, כ"א בית ד' ע"כ שינו ג"כ לשון הכתוב ירמיה ל"א, ה שנאמר שם, קומו ונעלה ציון אל ד' אלהינו. ולא נאמר בית והם הוסיפו בית.

הקרובים היו מביאים תאנים וענבים והרחוקים מביאים גרוגרות וצמוקים. (שם מש"ג)
העלאת הביכורים אל מקום המקדש מקום עינם ולבם של ישראל, ראוי לו להתוות את הערך של היחש של כל איש פרטי ועסקיו הפרטיים אל קרבת ד' ואורו, אור ישראל הכללי. והנה כשם שהתאנים והענבים הם לחים מלאים לשד רענן וטובים מאד לענין הקרובים, שאין עליהם ריחוק דרכים וטורח טיפול שמירה, ומוטעמים ביותר לערך הגרוגרות והצמוקים שבהם מוותרים על נועם הטעם קצת כדי להתקיים, למען יוכל לבא גם ממקום רחוק אל הר ד', כך יש חילוק בין דרכי החיים הרוחניים, שבהם מעלות רבות חלוקות, ובכללם הם כח התורה וכח הנבואה. כח התורה ע"י הרחבת תורה שבע"פ, ע"י קיבוץ וריכוץ פעלים לתורה, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, בעומקי הלכות שהם נראים דברים יבשים לערך הלשד הנראה בעינינו המתחשבים לנבואה העוסקה בחכמות אלהיות ודרכים עליונים, שמהם יסתעפו דברים גדולים בהגיון לב בתפילה וחכמת צפוני תורה. אמנם בהיותנו קרובים אל אור האלהי נטועים בארצנו היה אור הנבואה ממלא מקום גדול בעולמנו. וכן אנו מובטחים לעתיד באופן יותר נעלה, הלא המחיה את הלב והנפש באור דעת ד' והוד כבודן של ישראל העליון הכללי שהוא מלא זיו וזוהר חיים מלאים טל דשן מאד. הננו רק אז מוכנים לקבל, באופן שיהיה בינינו נשמר בהיותנו קרובים אל בית ד' נטועים על אדמתנו ובטוחים מכל בלכולי רוחות וערבוני דיעות. אמנם כאשר התרחקנו באשמתנו מארץ תמדה, והוטל עלינו עול דרך רחוקה של גלות מר ונמהר כזה, אז עלינו לחגור עז ע"י דברים המתקיימים הנשמרים בצביונם אע"פ

רבי זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל. (שבת מא.)

כנפש האדם ישנן אמתיות כאלה שהן נקנות לו דוקא ע"י לימוד ועיון. וישנן ג"כ אמתיות שהן נעוצות בעמק הנפש, שהן נעלות מעל כל לימוד וכל הוראה. כל היחש הגדול שיש בין הרב אל התלמיד, הוא מוקף בגדר אותם הלימודים שמקורם הוא הלימוד והשינון. אבל אותם הלימודים שהם נקבעים בלבנו ונפשו של אדם מצד טבע הנפש האלהית, שיש בהם מעין קדושתו של אברהם אבינו ע"ה שלא היה לו רב ועשה הקב"ה שתי כליותיו כשני רבנים והיו מלמדים אותו חכמה. כשבא האדם למדה זו ובמקצוע הפרטי שזה הכח הגדול שבנפש משתמש בו, הוא מוצא את עצמו נאזר בגבורת האמת ועומד אז גבוה מכל השפעה של כל רב ומורה, כי נפשו מאירה באור אלהי דהייב חכמה לחכימין אמנם גם אז טובה מוטלת על האיש הגדול, שלא לשלכת שיכול להיות שהאמת הזאת, הנשגבת כבר מכל יחש של השפעה לימודית, היא רק ראויה לו לעצמו, והדרך הכולל שבה צריכים לדרוך רוב באי עולם, היא דרך ההשפעה וההוראה שהיא לעולם צריכה להיות מקושרת ביחש הנשגב שבין רב לתלמיד, ובאמתת ההכנעה של האחרון אל הראשון. ע"כ גם בעת להבת התשוקה הקדושה והעליונה, של קדוש עליון זה לא"י, אשר אמנם מצא נפשו כבר עומדת בענין זה על ראש פסגת הכרעת הקדושה הפנימית, אשר בחדרי לבבו, וקול אלהים, הקורא אליו בכח ביד ד' אשר עליו חזקה, מוצא אותו נשגב ונעלה מכל קישור לימוד והדרכה אשר בהם נקשר התלמיד אל הרב. ע"כ לעלות לארעא דישראל הוסכם אצלו אפילו להיפוך מדעת רבו ר"י. אבל ככ"ז לא השיח רגע דעתו מהוראת הכבוד, הדרושה להיות לעולם יסודו של עולם בכל הדורות ובכל הזמנים, בכל האישים ובכל הענינים. ע"כ סבב פני הדבר, שיהיה ניכר כמה מכבד הוא את הדעה הגדולה של רבו, וכמה נזהר הוא מעבור על דבריו, עד שגם במקום של יסוד הנטיה העליונה שבעליונות שהיתה לו למרכז חייו הזמניים והנצחיים, היא עלייתו לא"י. רק אשתמיט מיניה, כדי שלא יוחש כי עושה הוא כשאט נפש למרות רוחו של הרב, שבדאי שגם לדעתו הגדולה מקום, וכמובן מקום יותר כללי מדעתו הפרטית של התלמיד, שהיא תופסת את כל לבו ונפשו ע"כ הוה משתמיט מיני' דרב יהודה כדי שלא יפגש במשעול צר של גזירה פרטית עליו ביחוד משום דבעי למיסק לארעא דישראל, וזה החפץ העליון הרימו מעל לכל חובה כוללת. ע"כ חפץ היה שתשאר מחאתו של ר"י כללית ולא תסב עליו בדיוק ויחוד, בהיותו מוצא את עצמו בנידון זה יוצא מן הכלל ומתעלה עליו, באהבתה תשגה תמיד.

דאר"י כל העולה מכבל לא"י עובר בעשה שנאמר כבלה יובאו ושם יהיו עד יום פקדי אותם. תכלית חיבור ישראל וארץ ישראל הוא שתהיה אומה אחת בעולם שכבוד ד' אלהי עולם חופף עליה, ע"י התגלות יד ד' בה במאורעותיה ובכל שלשלת תולדותה, ותהיה היא המקור היחידי למין האנושי לשאוב ממנו דעת ד' ודרכיו בארץ בתור מוסר אלהי שיוכל למלא אומה שלמה, למען יהיו דרכיה לקו, לא רק בהליכות החיים הפרטיים של איש פרטי, כ"א גם בהליכות עמים וממלכות ויחוסם זה לזה. ע"פ עומק דרכי ד' המלאים תסד משפט וצדקה. לוו התכלית מוכרח הוא שחותם האלהי הכללי יהיה מונח על האומה בכללה, שחדע שהיא מצויינת מכל העמים בהיותה עם ד', ושארצה היא ארץ ד'. אמנם בעת עזב ישראל את צור מעוזו, אע"פ שהפרטים היו מקיימים איזה מצות, מ"מ כיון שמהכלל נפקע החותם המיוחד, מבלי להכיר את הארץ לארץ ד', ואת הגוי והממלכה לעם ד', בהיותם מוצאים בעצמם שגם להם ישנם ענינים אנושיים לכלל העמים, ארץ ותוקף ממשלה, ע"כ גלה ישראל מארצו, כדי שיהיה נודד בגולה בין עמים רבים, בלא שום קנינים פרטיים לאומיים, ומ"מ ימצא את עצמו מצויין ומופרש מכל העמים. בזה ידע כי לו יש ענין מיוחד

חיים של האומה. לא כן הוא ישראל. אור החיים הפנימיים של ישראל, דוקא מצד קיבוץ, דוקא מצד נקודת הגובה של המרכזיות שבהם, הוא אור אלהים, אור החיים היותר יפים, היותר טהורים, היותר מאירים, שכל מה שיגדל חומם, שכל מה שיתלהבו הרגשותיהם, כן יפיצו ריח טוב, וכשמי עדן גן אלהים בארץ ובעולם. החם, ההתעוררות, יבא מאיזה חומר, המוכן לשמור איזה תוך, קליפת עץ, השומרת את ליחו ורעננותו אבל ריחו הוא ריח שדה אשר ברכו ד'. עצי ירושלים של קנמון היו. כשמסיקין בהם, כששלהבת החיים הקיבוציים מהסיבות הגורמות את ההתלהבות הקיבוצית, בטבעה הישראלי הטהור, כשהחם ההוא מתגבר כשהחיים מתרעננים ע"פ חם נלהב זה, שמקורו הוא מקור היופי והתענוג האלהי, השוכן ג"כ בכל בשר וחושיו, בכל נשמה ותעופות כחותיה, שהמעשים היותר כבירים בטובם ואשרם, שהאור של הרגש היותר עדין, ושל השכל היותר צח של חמדת כל האהבה הכללית היותר קרובה ומחוטבת שריו בו, כשהיו מסיקים בקנמון זה במרכז היהדות, במקום התקבצות הנשמות של בני אל חי כולם, כשההתעוררות המרכזית שמירושלים היתה משתלהבת, ריחם הטוב היה נודף להרגין את החיים של הטהרה, של האורה הצחה, של הצדקה היותר רעננה ושל המעשים היותר טובים, של המחשבות היותר עדינות רצויות ומאירות בכל ארץ ישראל, מן הלב אל כל האברים היה הולך חם החיים עם עצמת טהרתם ורוממות קדושתם, ממקורו של יסוד הקיבוץ, במקדלות ברכו אלהים ד' ממקור ישראל.

ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה, ומשתכח בגזאי דצמצמאי מלכתא. כשנמצאת נקודה של אורה במקום אחד מן העולם פועלת היא כמסחרים פועלה כללית על כל העולם כולו. חק האורגניות, היחש החי, של השפעה ושל קבלה, הולך וחרור ומקיף את כל המצוי, את החומריות ואת הרוחניות, את הפעולות, המנהגים, ההרגשות ואת המחשבות. אמנם כשהאורה היא גלויה, כשפועלת צדק ויושר, היוצאת ממקור מחשבה והרגשה טבועה אצילית המפעמת בחזקה במקום אחד, מתגלה היא בחיים ובפועל, אז התכונה האלהית הפנימית המחיה אותה הולכת היא ומתגלה, כובשת מקום בחיים ומכשרת יותר נפשות ולבבות. עד כדי להכניס מקור ישועה בתוכיותה של הנשמה הקיבוצית הכללית, עד שמכחה מתהפכות לטובה כל נקודות חיים הפרטיות והולכות וצומחות לטובה. אבל כשהאור נעלם, כשהחיים האלהיים אינם מתגלים במרכז של מדינה וממלכה, אז ההרגשה הפנימית העדינה הולכת ומתעלמת והיא מצמצמת את כחה, ומעלמת את אורה, בחיי השכל המעשי לא תתגלה עוד, כ"א בצמצום גדול מאד, הליכות עולם בשכל מתרחב לא תסלול. רוח פנימי כחשאי בחדרי חדרים של הנשמה האנושית הולך לטובה, אור החיים עצמם. שאיפת הגדלת כחותיהם בגניזה פנימית בשיעור מצומצם בתור שאיפה הרגשית, בשיעור קטן ודל, כח חיים של געגועים בלתי שכליים, הדומים לגעגועים בהמייים, שהשעורים הם מקור חייהם, בשיעור מועט כזה נמצא בעולם גרעין של צדקה, וקורטוב של חיים שואפים בפנימיותם להיות החם שלהם מיוסד על בסיס הטוב הנשגב, המאור האלהי. אבל לא יתגלה חוצה, לא בהליכות השכל המתרחב, ולא בנאות המעשה המתפשט, כ"א בגניזת הרגש העדין שממקור נשמת אלהים שהניחה שורש בנשמה האנושית היצורה בצלם אלהים, מולכת היא ההרגשה הזאת בחדרי לב, כבודה בת מלך פנימה, היא סגורה במכונה, עד אשר יקרא דרור לשבי ירושלים וציון במשפט תפדה. ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגזאי דצמצמאי מלכתא. ויסוד החיים האלהיים שאינם פוסקים והם מחממים גם את כל הכחות היותר משתפלים, כדי להביא הכל לתעודת החיים הגבוהה ההולכת ואור צמצום האורה האלהית המתרוממת מעל כל כדי להעמיד את הצביונים הפרטיים מרובי הגוונים של החיים שם האוצר גנוז של חי

לעז על נקי. שהרי כל צדיק וצדיק, וכל אדם שרשמו בא בתורה ביחוד בא הוא להועיל לנו בזכרוננו המתחקה בתולדותינו, ופועל הוא ציורו בקרבנו בין ביוצעים בין כלא יודעים. ומאחר שאותו האיש צלפחד, לא הוכרה בו רשימה זו של חטא זה שאתה תולה בו, הרי הוא עומד בצדק, וצריך לפעול עלינו כרישומו התולדתי כערכו המוצדק, והנך בזה מקלקל את רישומו הפועל עלינו, לפי מדריגתו המיוחדת וערכו המיוחד, בהוציאך לעז על אותו צדיק בפרטיות הציור המיוחד שלו.

ואלא הא גמר גזירה שוה, נז"ש לא גמר.

חשב ריב"ב שר"ע אמרה לגזירה שוה זו שהיא אגדית מסברתו ומהשערותו העצמית. ובשביל כך מתח עליו את קו הבקורת, ור"ע הולך לטעמיה שדורש על כל קוץ וקוץ שבתורה תילי תילין של הלכות, ועמד במדריגה כזאת של אחדותה של כל התוצאה הסברית בנוגעה בפרטיה של תורה ליסודה העצמי, לראות הכל בעיני רוח בצביונם העצמי בצורה בולטת כמו שנתנו למשה מסיני. והרושם הפועל על הכרותנו בערכיה של תורה וכל רישומיה הפרטיים, לפי מדתו של ר"ע, הוא נערך ביחש הכתוב המפורש עם כל תוצאותיו וכל המדות שבתורה, כהלכה לפי ערכה ובאגדה לפי ערכה, הכל נתן להדרש, וכל הרשומים המצטיירים, שיש להם אחיזה בתורה הוכנו מראש ומקדם, כדי להפעיל עלינו את רשומיהם. ואין בהם שום מכשול כ"א תיקון וישור מסילה בהגדלתה של תורה והאדרתה.

אלא מהיבא הוה מויעפילו הוה.

אם לשיטתו של ריב"ב, רישום פרטי של חטא החלוי רק באישיותו הפרטית של הצדיק שלא הורשם בחטא זה, הוא דבר המהפך עלינו את הסדרים המתוקנים באורחותיה של תורה, אע"פ שיש זכר של חטא באישיותו, אין אנו רשאים למושכו לענין מפורט. אבל המעפילים, שהיו רבים, והיחיד נבלע ביניהם, אין זה בכלל רושם המחטיא את הצורה של החטא הסתום, שנשאר ערכו וענינו הפרטי סתום כשהיה, מצורף להמעפילים שסוף כל סוף עם כל חטאם כבר התרוממה רוחם לגדולתה של האומה, וקשר הקודש עם ארץ ישראל הוא אשר פעל עליהם את ההעפלה שהיתה אמנם בצורה של חטא ומרידה בשעתה ועל כן לא הצליחה, אבל הערך הכללי של פעולה זו אחרי הנקיון והזיכוך של סיגיה, הוא דבר קיים לאות ולמופת של גבורת עולמים הקשור במעמקי הנפש של עם ד' בטבעם לארץ חמדתו, אהבת עולם, אשר מים רבים לא יכבוה, ונהרות לא ישטפוה. ומאחר שיש רישום של חטא בצורה צנועה, ראוי הוא יותר להתאגד עם מפעל כזה, שעם כל מה שיש בו מן הקלקלה הזמנית יש בו ג"כ מן הגודל והלהבת הקדושה הפנימית הגנוזה שנשמתה של כנסת ישראל, עד שאפילו בכל פרשת העיבור כל צרכיהם הם לפני מלך ישראל וגואלו, מקוה ישראל ומושיעו והרי יש כאן ג"כ רושם שיש בו שיגוב, אם החטא הסתום הזה, נמצא הוא בכלל המעמד של הגבורה האידיאלית, עכ"פ, של המעפילים.

שמואל וקרנא הונו יתבי אגודא דנהר מלכא חזינהו למיא דקא דלו ועכירי. א"ל שמואל לקרנא נברא רבה קאתי ממערבא וחייש כמעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה זיל תחי ליה אקנקניה. הופעתו של רב בכבל עשתה מהפכה שלמה בחיי היהדות הכבלית. הוא גרם שהשפעת התורה שבכבל נתגברה מאד, והזמן גרם או שמצב הישוב שבארץ ישראל הלך הלוך וירוד. ומאת ד' היתה זאת שמחלת

הארץ, על ידי שפך הדם של גבורי ישראל ששפכו דמם בקנאה רבה בעת המלחמות כאשר רצה האויב המחריב לקחת מהם את ארצם ולגרשם מתוכה. הדם האדום הזה המורה על דבקות טבעית של מסירות נפש הקבועה באומה כקשר עם החבה הנצחית של הארץ היא מתקשרת עם ברית הקדושה של הארץ, עד שכל סיבות שבעולם לא יוכלו לנתק את הקשר הקדוש הזה. ועל כן ראוי לדאוג בעת אשר הסיבות גורמות חלישות קשר האומה עם הארץ, עד שגם גדול הדור הוא מוכרח לצאת ממנה, להזכיר את כל הדברים המקשרים את הכלל אל ארץ ירושתו בין מצד הקדושה העליונה בין מצד הצמיחה הטבעית הקשורה כברית הדם והנפש הישראלית. מנין לדם שהוא אדום. ופועל לדורות את הרושם החד והעמוק בנוגע להקשר אשר לא ינתק לעד בין העם הישראלי לארצו הקדושה קדושת נצח.

מנין למילה שבאותו מקום. נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו. מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי. אימא לבו דכתיב ומלתם את ערלת לבבכם, אימא אזנו דכתיב הנה ערלה אזנם. דנין ערלתו תמה מערלתו תמה ואין דנין ערלתו תמה מערלתו שאינה תמה למלאות את ההגיון להמחשבה החודרת שיסודות הקדושה הרוחנית מוכרחים להיות מקושרים בחומר כמו שהנשמה פועלת בעולם הזה את פעולתה בגויה החומרית ודוקא על ידה, וכן הסגולה הישראלית היא מוכרתת להיות קשורה בנושא החומרי של ארץ ישראל, העיר על הערך הקדוש של הברית החתום בכשרינו. שהבטחון של סגולת ישראל המתנחלת לדורות בה היא קשורה, ולא מספיק בשום אופן איזה תוכן של מילה רוחנית כמו מילת הלב, עם כל הופעת ערכו הנעלה מאד בהמערכה המוסרית של האדם ולא תספיק מילת האוון והכשרת הנפש לשמוע ולקבל דברים נשגבים. כל אלה הם יכולים לשמש מפעלים רק בזמן שהמילה החמרית הבררית ממש המשפיעה על דורות עולמים היא נמצאת בתור יסוד המוסד לקביעותה של הקדושה על ידה. כשהערלה, בכל תמותה, היא מסתלקת מהגוף הבשרי על ידי קדושת הברית העומדת לדורות עולמים, אז, יש הכשרה, להסיר גם כן את חלקי הערלה של הלב ושל האוון. והמילה היא דוקא באותו מקום העושה פרי הבשר, שעל ידו מתעלה גם כן כל התוכן הרוחני של הערלה החלקית. דנין ערלתו תמה מערלתו תמה, ואין דנין ערלתו תמה מערלתו שאינה תמה.

החליל מכה לפניהם עד שהיו מגיעים קרוב לירושלים.

החליל הוא מיוחד ביותר לשמחה, גם לאבל, חלילין לכלה או למת. אמנם השמחה השלמה היא מתנוצצת ביותר כשלא יחסר עמה ההרגש של מציאות האבל האפשרי לבא והוא נשמר ונצל ממנו, ע"כ אלה השלשה הכחות הראשיות המצליחות את האומה: העבודה בכח הגוף, השור ההולך לפניהם, העושר הבא ע"י קרניו המצופות זהב, וההשכלה הבאה עם העושר וההריצות, עטרה של זית שעל ראשו. אפשר שכל אלה יביאו ג"כ שאה על האומה כשישתמשו עם אלה החמודות והרע. העבודה תוכל להשפיל את הצורה האנושית אל השקיעה החמרית לבדה. העושר יביא המון חמדת תענוגי החיים שמטמטם את הלב מבינה אמיתית וחכמת צדק אלהית. החכמה תוכל להועיל להרע כמאמר חכמתך ודעתך היא שובכתך. אמנם עם הפישרה האלהית, עם מעגלי צדק ומשרים שתדריכנו תורת ד' דבר ד' היוצא מירושלים הננו בטוחים שאלה ההצלחות המכשירות את אושר האומה יביאוה כאמת לרום מעלתה. ע"כ החליל המוכשר ג"כ לאבל מכה לפניהם בתכונת דפיקת קול צהלה ושמחה מזה, עד שמגיעין קרוב לירושלים. כי שם צוה ד' את הברכה.

על ערך האהבה הטהורה העומדת להיות כבריח התיכון מברחת את כל העם כולו מן הקצה אל הקצה, מצדו החמרי והרוחני. והנה במערכה זאת עלינו להשמר מטעות שיוכלו קלי עולם לטעות שהאהבה הכללית אך בזאת תהיה שונה בהסירה את ערך המדרגות שבעם, ולא יזכר איש לפני איש מעלה, וחכם לב לפני כסיל אדם. ובאמת זאת הדעה היא המהרסת את כל גדרות עולם, ותשום לפוקה ומכשול לקטני בנ"א, שיוזנחו ע"י פריקת עול כזאת את עצת חכמים וקדושי עליון, בין בדורותיהם בין בדורות שלפניהם, ומזה תפוג ג"כ תורה ויראת ד' הטהורה. ע"כ הזהירות של מפעת ההשויה של קטן וגדול וחילוקי המעלות היא מאד נחוצה במעמד של הגברת הרוח של התאחדות כללית, כהבאת הביכורים, למען יהיו הקטנים נשמעים לגדולים. והכרת החופש האמיתי, שהוא שמירת המשטר הכללי תבא רק ע"י ההכרה היותר ברורה בערך של כל יחיד וכל כתה בין הכלל. ע"כ לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים, למען דעת שיש הבדל בין קודש ובין קדש קדשים בין איש נעלה ובין מי שהוא עוד יותר נעלה. ועל אחת כמה וכמה בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, ובין אויל לחכם לב.

כל בעלי אומנויות שבירושלים עומדים בפניהם, ושואלים בשלומן.
 החיים האנושיים בכללן מתחלקים לחיים טבעיים ולחיים מלאכותיים. בזמן שהאומה ירודה במוסרה, ועסק יחידיה ולבם רק אל בצעם, אז מתרחקים מאד המפלגות, אלה עוסקים בחיים טבעיים ואלה הנתונים בחיים מלאכותיים אלו מאלו. האיכרים עובדי האדמה שוכני הכפרים הקרובים אל הטבע בפשטותה בחייהם, יהיו בלתי מכובדים בעיני בעלי האמנות שכבר השכילו לחיות ע"פ סדר התרבות, וההתרחקות מן הטבע, עם מניעת הכבוד תבא ג"כ קרירות האהבה וחסרון היחש. כ"ז יוכל לבא רק ע"י העדר קשר קדוש אמיץ מורגש בלב כל יחיד מהמטרה העליונה של כלל האומה, שתבנה דוקא ע"י התחלקות הענפים בין יחידים ומפלגות. חיי הטבע הפשוטים הם חסרים לאיש שכבר רכש לו משאלות חיים גדולות ע"פ כשרונו ידיעותיו וחריצותו. אבל כל מגמת האומנות וכל הידיעות השימושיות אי אפשר כלל שיהיו נשארים לעד במעמדם המקולקל להרחיק את האדם מחיק הטבע שהיא הורתו ובה ימצא עונג וחיים רעננים, כ"א הם עומדים להעלות את האדם למעלה מוכשרת כזאת שתהיה קרבתו אל הטבע בנויה לא ע"פ יסוד של חסרון הרגשה וחכמה, כ"א על עומק הכרה ושכלול אמיץ. לזאת בשרו חז"ל עתידים כל בעלי אומנויות שיעמדו על הקרקע. ע"כ ביחש ההתחברות הכללית של כל חלקי האומה ומעמידה, מעבר מזה האיכרים עובדי האדמה, העמלים בהוצאת החומרים הדרושים לחיי האדם מחיק האדמה והם נושאים את ידיהם קודש ושואפים שתהיה עבודתם הפרטית מצורפת לחשבון התכונה הקדושה של הר ד' ובית אלהי יעקב, ובה מושפעים הם מבעלי המשטר וההנהגה, הפחות הסגנים והגזברים, אלה הם הקצוות של האומה חמרה וצורתה. הם מתנועעים להכיר יחשם זה לזה בלב מלא רגשי קודש. אמנם היחש יבא ע"י העומדים באמצע, בעלי האומנות, המשתמשים בשכל המעשי ובעבודה גם יחד. על-ידם יוכלו להתקיים המפלגות הרוחניות, ע"י עבודת בעלי העבודה המעשית, ועל ידם יושפעו ג"כ מההשפעה הרוחנית של המסדרים הראשים. גם אלה האחוזים כולם בחיי הטבע הפשוטים. ותחת אשר כאין רגש טהור ואין צפיה טהורה יוכל בעל האמנות לבנות בלבבו את האיכר שמלאכתו בשדה, ועמד בתרבותו במעלה נמוכה מאותה התרבות של בעלי האומנויות, שכוללים כל כשרון חברתי מעשי. בהיות הלב טהור ונאמן, יבא הרגש הברור לכבד עד מאד את התם והיושר שבחיי החברה הטבעיים, ולהכיר כי תכלית העמל המלאכותי הוא לא להיות נשקע בשאן החיים החיצונים, כ"א למצא כל הצרכים האנושיים

מאוחים ומתוכרים ועם זה באפס ביטול לערך מקומם ודרישותיו כולם. זהו השלום הישר האמיתי. אחינו אנשי המקום פלוני, בואכם לשלום.

החליל מכה לפניהם עד שמגיעים להר הבית הגיעו להר הבית אפילו אגריפוס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה. הגיעו לעזרה, דברו הלויים בשיר ארוממך ד' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי.

כאשר יסוד הבאת הביכורים הראה בפועל את ההתאחדות לתכלית הכללי שמתקבץ ע"י כל פרט ופרט מפרטי האומה, בעבודתם היותר פרטית שהיא עבודת האדמה. והנה צריך שיתרשם לפי ענין הקדושה המיוחד לישראל, שיהיה חותם ההתאחדות התכלית הרוחני והתעודה הנפלאה של ישראל. ע"כ אחרי המעלה של ההתאחדות שבא בהכנתם להתקרב לירושלים, שהיא מקום הקיבוץ הלאומי ששם עלו שבטים, עיר שחוכרה לה יחידו, עוד צריך לסמן מעלה יותר עליונה שהיא העליה להר הבית ששם מתגלה התכלית הרוחני. אמנם התכלית הרוחני שהוא מביא להתאחדות הכלל, אפשר לציירו בתור אמצעי אל חיי הפרט, או שהוא לעצמו תכלית נשגב. וההבדל הוא, שאם הוא תכלית לעצמו ראוי להעשות בגופו של כל יחיד מיחיד הכלל תחת אשר האמצעי להתאחדות זו לו שיהיה נפעל אפי' ע"י שליח, רק שימצא באוצר הכלל. ע"כ בכא ההכנה היותר מבוררת כאים להר הבית מקום היעוד הרוחני, הר ד', שם אפילו אגריפוס המלך נוטל הסל על כתפו, להורות שהתכונה הרוחנית אינה בישראל תלויה באיזה דבר ומשמשת ליסוד הקיבוץ, כאשר אפשר הדבר בין רוחניותם של אוה"ע, ביחוד עובדי ע"ז, שכל תוכנם היה רק שע"י התכונה הרוחנית יהיה מעמד להקיבוץ הלאומי גם מצדו הרוחני שיש להאנושית עליו דרישה חזקה. לא כן תורת ד' אמת שהיא לעצמה בתעודה ועומק הצדק והגיון האמת שבה התעודה היותר נעלה גם מצד כל פרט. ע"כ אין כאן מקום להיות הדבר רק נפעל, כי הדבר שהוא עיקר המגמה האנושית צריך שיהיה לנחלה לכ"א בפני עצמו, ועצם החיים אי אפשר לעשותו ע"י שליח והנה זאת היא שעומדת לישראל להיות עם עולם לפני ד', כאשר השמים החדשים והארץ החדשה עומדים לפני כן יעמד זרעכם ושמכם. מפני שכל האומות שיש להם תעודה גם לרוחניותם, שהיא איזה דבר אמצעי ע"כ תחול עליהם זקנה. וכבא תור ההתרוממות היותר עליונה כבר שמשו את אשר אליהם להכין, והם מתחילים לרדת. אמנם בישראל, שיסוד התעודה שלהם היא התעודה בעצמה, דעת אלהים אמת ושלום עולמים, שהחיים עצמם יבאו עי"ז למטרתם, א"כ אין להם ירידה וזקנה, כי כימי העץ ימי עמי ומעשי ידיהם יבלו כחירי. ע"כ לעומת שאצל שאר אומות יחכן להיות שכהגיעם לתכלית רוממותם ישמחו אויביהם שידעו ע"פ חק עליית וירידת העמים שכבר קרוב קצם לבא, כי שכבר מלאו תעודתם האמצעית, לא כן אנחנו בני אל חי תעודתינו היא לעצמה תכליתית. ע"כ דברו הלויים בשיר ארוממך ד' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי.

הנזולות שע"ג הסלים היו עולות ומה שכירם נותנים לכהנים.

העולה מכוונת כנגד הרעיון, מכפרת על המחשבה העולה על הלב כדחז"ל. הוד האומה ויתרונה יראה בהיות המחשבה והבינה נתונים לכל בניה, כל בניך למודי ד'. אמנם עם היותה רבתי בדעות, תהיה המשמעת המעשית גדולה לבלתי סור מן המצוה לכל דבר דת ודין ע"פ התורה. הרעיון התנשא מול

המעשים צריכים שיהיו כלולים ע"פ מרכז האומה המעשי, שהוא צריך שווי גמור באין חילוק כל דהו הגורם למחלוקת והתבודדות. אמנם שדה הרעיונות רחב הוא, והרבה פנים לתורה, לעבוד את ד' במקלות ממקור ישראל, כ"א ואחד כפי כחו ושכלו. ע"כ צריך שיהיה השיתוף שיש לכהן עם הבעלים הפרטיים בביכורים בעודנו עסוק בהצעה המעשית בשעה שקורא את שם ד' על הכהן. וזהו דעת ר"י שקורא עד ארמי אבד אבי, ומשם משתתף עם הכהן במעשה התנופה. אמנם אח"כ ע"י אמירת הענין המענין את הרעיון - אז כ"א קובע ברכה לעצמו. כ"א כפי שכלו יהולל, ואין לשתף בזה ענין המעשה שתלוי בהוראה והסכמת ב"ד קבוע. ולפי פשטן של דברי ת"ק שאחרי גמר כל הפרשה היתה התנופה המשותפת בין ישראל והכהן, נראין הדברים שמ"מ המעשה פועל הרבה על המחשבה ועם הרכוש המתשבי, ראוי שישתמש גם בחלק המעשי שבו הכהן משותף, כי יש ג"כ דרך נכון שיפעלו לטוב ולרומם בכח העיוני על המעשים כולם. ועם התרוממו להשכיל בעיון כפי שכלו, יבא אח"כ להשתתף עם כה הוראה לפרטי המעשים, אז ימצא בהם עצמם אוצר דעת רב. ע"כ נכון הדבר שאחרי גמרו ג"כ ההצעה העיונית, ישוב להיות משתתף עם הכהן במעשה התנופה. והדברים נוגעים אם יש מקום להשכלות עיוניות עם פרטי המעשים בהלכות ופרטי המצות, ובקשת עילה לפרטיהם בענין ו"ל הוא שבעיון ארוך. א"כ אין יד העיון מגעת כלל למעשים שבהם יש שיתוף לכהן אמנם כפי מחקי חכמים רבים יש לצייר אוצרות תבונה ודעת ד' בכל פרטי המצות בסוד ד' ליראיו. וכן מעין דברי חז"ל בענין טעמי תורה שמקים בעוה"ז קפויין יהיו לע"ל. וכמה מאמרים בזה מורים כן ולפ"ז יש יחס גדול לפרטי המעשים, עם הצד העיוני שבתורה ע"פ ההכרה העצמית. וראוי להורות ע"ז בהשתתפות עם הכהן במעשה אחר שכבר הקדים הצעתו בהכרת ההכרה המדעית שאם שהיא פרטית ותלויה בכינת כ"א בפ"ע, היא כללית שהיא בטוחה שכבר יביא יושר המעשים שכל האומה תכיר את המאור האמיתי שבדיעות שאליהם פונה התורה בכונתה הכללית, כי נר מצוה ותורה אור.

והניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא.

המזבח הוא אות הברית על האחדות הרוחנית. על שם ד' אחד השוכן בישראל. ע"כ היה קצף גדול על ב"ג וב"ר כשבנו מזבח אחר. ולאות שהאחדות המעשית תהיה לעולם הולכת שלובת יד עם ההתאחדות הרוחנית, שכמו שיהיו המעשים כולם מחזקים את דרך ד' בפועל בכלל האומה כן יחזקו את הדיעות הנשגבות שלה. אמנם תנאי הנצרך לבא מקיבוץ פרטים לאחדות שלמה במעשה ובעיון, הוא שלא יעמיד היחיד את פרטיותו בעיקר, בין בפועל בין במחשבה, כי כל הרעיונות המחשביות וכל המעשים צריכין להיות הולכים בעיקרם לטובת הכלל הגדול, בעיקר בין מצד הפעולות בין מצד הדיעות, וכזה ילך בדרך טובה ובאורח חיים בפועל, וישג ארחות חיים בדיעות טהורות. וזהו שורש ההשתחואה המורה על הביטול של הערך הפרטי מול האור הגדול אור ד' הטוב לכל, שכבודו מלא עולם. ע"כ לתמם כל החזיון של הביכורים לכל הצדדים בצד המזבח והשתחוה ויצא.

בראשונה כל מי שידע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקריין אותו נמנעו מלהביא התקינו שיהיו מקריין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע.

העיון הראשי להתכללות הכלל מכחות הפרטיות שהתגלה ע"י הביכורים במילואו, הקיף את כל צדדי

ב

ליקוטים על עניני א"י

א

שואלים, במה זכה דורנו לגאולה. התשובה פשוטה היא, הוא זכה מפני שעסק במצוה היותר גדולה שבכל המצוות, במצוה השקולה ככל התורה כולה, מפני שהוא עסק בגאולת ישראל, ולא רק עסק, אלא הוא עוסק ויעסוק בלא הרף בגאולתו, וכח אלהי זה מרוממהו, ומשגבהו בישועה.

גם כל אלה שעומדים מרתוק, או שמתנגדים לכל הפעולות המביאות את הגאולה הגלויה, גם הם בכלל הזוכים הם. מפני שעל ידי תביעותיהם, התוכן של התעסקות הגאולה מתבהר ומתברר יותר, ונעשה יותר וך, יותר מאיר, יותר חיוני, ויותר ישראלי אמתי, יותר שואב ממקור החיים הטהורים המפכים ממקור ישראל, ממעין היוצא מבית ד', "ירויין מדשן כיתך ונחל עדניך תשקם".

ב

אע"פ שיסוד אור החירות שורה הוא אך בארץ ישראל, בכ"ז אם עפ"י עצת ד' נדדנו בגולה, צריכים אנו להתרומם תמיד בתשוקה פנימית טהורה אל האור הטהור של החירות העליונה, וצפית הראיה של ארץ ישראל. ריצוי אבניה וחנינת עפרה, הם הם יתמכו את כחות נשמתינו להתעלות אל אותם המרומים של החירות המקודשה, שאיתניות הוייתה מתגלה אך בארץ המדה, גאון יעקב סלע.

ג

העזר של רוח הקודש על מעשה המצוות ועל התורה, לתלמודה, לשינונה, לגירסתה וסברתה, בהעלם הוא בכל מקום, ובגלוי הוא רק בא"י. "אתה מבקש לראות את השכינה בעוה"ז עסוק בחורה בא"י". אמנם טהרת הגוף נחוצה היא להופעת האור של רוח"ק, ובימי עזרא בקשו לרכש להם את הסיוע של רוח"ק שיהיה מגלה את בהיקת אור המצוה, ע"כ תקן טבילה. אמנם אח"כ הושפל העולם, והוכרח הדבר לשאוב את הקיום ממעין יותר עליון, אור התורה בעצמה, שכל תומאות הגוף אינן יכולות לחוץ בפניה. "הלא כה דברי כאש נאם ד', מה אש אינו מקבל תומאה כך ד"ת אינם מקבלים תומאה". וצפיה לא"י ותשוקה לטהרת הגוף היא ג"כ משרה את הרגשת רוח הקודש באיזה בבוואה כהה, שגם בה ישמח לב נשבר המצפה להושע. ומן המיצר אקרא יה ענני במרחביה. וכי אשב בחושך ד' אור לי, אור עולם באוצר חיים.

ד

מדריגת משה היא עליונה מארץ ישראל בתור ארץ קדושה כמיוחדת ומובדלה, שהיא דוחה מתוכה את התוכן החלוני שבכל ארצות הגויים. אמנם היא מותאמת רק למדריגת ארץ ישראל העליונה, שהיא סופגת לתוכה את כל החול ומקדשתו. וסגולה זו של קידוש כל החול שבעולם כולו, התפשטות קדושת ארץ ישראל בכל העולם דוקא על ידי כינוס כל העולם בצורתו הרוחנית לארץ ישראל, היא היתה כל שאיפתו וכל מגמת פניו בתפילותיו המרובות, עד שהכניס באמת בארץ ישראל את האוצר של כל הסגולות הללו. אבל מפני ירידת העולם מונחות בה כל אלה בגניזה עד אשר יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיד יכער.

שמחת אמת היא זאת להתחיל כעת, בזמן התעוררותה של התחיה הלאומית והחפץ האדיר של בנין ארץ הקדושה אצל כל פזורי ישראל, להקים את השם הגדול של מאור התורה אשר האיר את מתשכי היהדות בכל ערכיה ובכל פנותיה, ואשר אהבתו לארץ ישראל היתה בלי מצרים. וכמו שמן השמים עכבו את הרוצה הנאמן משה רבינו ע"ה מלבוא אל הארץ בפועל, בכל זאת בטוחים אנתנו שהשתוקקות הקדושה שבגשמת רעיא מהימנא לבוא לאר"י המתבטאת בתחנונותיו הגדולות, היא היא אשר נותנת כח ואומץ לכל הדורות והדור האחרון שלנו בכלל להתקשר בקדושת ארץ חמדה לבנותה ולהקים את שוממותיה, כמו כן הננו בטוחים בעז"ה שההתלהבות הקדושה והעליונה של רבינו הגאון החסיד האלקי רבינו אליהו זצ"ל, אותה שלא יצאה אל הפועל על ידי עכובים מן השמים בעת אשר לא הגיע הזמן להתחלת צמח ישועה של קץ המגולה לישראל, היא תשגבנו ישע בעז"ה לשוב לארה"ק בפועל ובמעשה עם כל אור התורה והקדושה האמתית כמו שהיתה בשאיפתו הנמרצה של רבינו הגדול החסיד והקדוש זצ"ל, נבג"מ, וכלנו יחד נזכה להיות ששים ושמים בבנין שלם כבא המבשר אליהו הנביא לאמר לציון "הנה ישעך בא וגואלך קדוש ישראל", הנה הוא משיב לך את הודך והדרת קדשך, כבא לציון גואל צדק במהרה בימינו אמן. כנפשכם היקרה ונפש אחיכם המשתתף בשמחתכם בכל לב ונפש בצפיית ישועה קרובה וגאולה שלמה במהרה בימינו אמן סלה.

החותם בכרכה נאמנה ואהבה רבה מהר הקודש מירושלים
הק' אברהם יצחק הכהן

הערה בסוף הדף

* מכתב גלוי זה נמסר אז ברגשי עוז ותעצומות אהבת קודש לי הח"מ בגילה ושמחה^ה, וז"ל והימים טרם הגיעו ימי כיז המצרים של זמן חורבן בית מקדשינו בודאי רשאי לשמוח בבנין בית מקדש מעט זה, ויהי רצון כו' שיבנה ביהמ"ק ב"ב, ותן חלקנו בתורתך ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אליהו בהר"א לנדא
נכד הגר"א זל"ה

(א) גילה על דבר תמידי, ושמחה בדבר שנתחדש רבינו, משלי כ"ג כ"ד

ג

ב"ה. ירושלים, י"ד שבט תרפ"ז

כבוד ידידי הרב הג' החו"ב זך הרעיון

ונקי הדעת, מר"ה אהרן יצחק זסלנסקי שליט"א.

שלו' וברכה.

הגיעני קונטרסו בהערותיו היקרות על אגרותי הנדפסות, ואפריון אמטיי' על אשר שת לבו לעיין כדברי, אשר אקוה שכל ת"ח ישר דעה ימצא בהם תועלת בעה"י. ע"מ שהעיר במכתב ג' בחילוק שבין הבבלי והירושלמי מפני השפעתה של אור הנבואה שהיא תמיד מופיעה באיזה מדה בא"י, גם על גופי ההלכות והגיונות סברותיהן וק"ו על האגדות, משינוי הנוסח ע"ד החסידים הראשונים שהיו שוהין ג' שעות בכל תפלה, שבבבלי ל"ב, ב איתא הלשון תורתן משתמרת ובירושלמי ברכה נתנה בתורתן, כך הן

דנפקי מפומייהו, טעמא דבליבא מינשי. הרינו רואים שאי אפשר לגלות בכתב את כל עומק הרעיון וטעם הסברא אשר תנוח בלב נבון. והנה אין שום ספק בדבר שאעפ"י שאין בינת הלב הפנימית מחגלה בכתב, ובכ"ז יש בודאי בתוך הכתב אשר כתב איש חכם השפעה גנוזה מיסוד הטעם הפנימי שבלב, אותו טעמא דליבא, ובודאי שהערך של אותו הטעם הגנוז במעמקי הלב גדול ונעלה הוא לאין חקר, עד אשר הוא היסוד העיקרי גם בחקור דין ומשפט, ומפני החששא של שכחתם אין דנין לא בע"ש ולא בעיו"ט, וטעם זקנים זה הוא יסוד החן והחכמה המופעת על אורה של תורה, שהיא עלולה להתברך מיסוד הקדש של אורא דארץ ישראל המחכים, ונמצא שהתקבלות הדברים בארץ חמדה, וביחוד בעיר קדשנו ותפארתנו תתן פריה פרי קדש הלולים להזרית יותר את האור הצפון בלב חכם לב המחבר, גם מאותו החלק הצפון אשר אין בכת העין לגלות את מעמקי הלב והגיון הבינה אשר חכו כיון הטוב הולך למישרים.

ובברכתי זאת ההולכת ממכון הקדש, מעיר חמדת משושנו וכוללת תפארתנו, ירושלים עיר הקדש תובב"א, אברך בכל לב את הדר"ג שיאירו דברי קדשו ויתמימו, ויזריחו ביקרת תפארתם כערכם המרומם והנקדש, אשר במעמקי לב חכם לבב וגדול בישראל הדר"ג שליט"א. וספרו הנעלה ימצא את ערכו בעולם כראוי לו, והיה זה שלום וברכת עולמים באהבה נאמנה, כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באהבה רבה, המצפה לתשועת ה' על עם קדשו ועל חבל נתלתו, על עירו ועל מקדשו והיכלו, במהרה בימינו בקרוב.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

(בהקדמה לדרשות מהרי"ח)